

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра водних біоресурсів та аквакультури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор,
проректор з науково-
педагогічної роботи,
д.е.н., доцент

Яремко Ю.І.

“28” 04. 2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВВ.03 ЗАГАЛЬНА ГІСТОЛОГІЯ ТА ЕМБРІОЛОГІЯ РИБ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти третій «освітньо-науковий»
(бакалавр, магістр, доктор філософії)

освітньо-наукова програма «Водні біоресурси та аквакультура»
(шифр і назва спеціальності)

спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура»
(назва спеціалізації)

факультет рибного господарства та природокористування
(назва факультету)

2016 – 2017 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Загальна гістологія та ембріологія риб» для здобувачів третього «освітньо-наукового» рівня вищої освіти, що навчаються за спеціальністю 207 «Водні біоресурси та аквакультура».

Розробники:

професор кафедри водних біоресурсів та аквакультури,
д.б.н., професор Козій М.С.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри водних біоресурсів та аквакультури,
протокол № 12 від «17» квітня 2016 року

Схвалено методичною комісією факультету рибного господарства та природокористування
протокол № 7 «27» квітня 2016 року

Схвалено на Вченій раді факультету рибного господарства та природокористування
протокол № 7 «27» квітня 2016 року

Затверджено на Вченій раді Університету
протокол № 7 від «28» квітня 2016 року

Завідувач кафедри водних біоресурсів
та аквакультури професор, д.с-г.н.,

(підпис) І.М. Шерман

«17» квітня 2016 року

**1. Опис навчальної дисципліни
«Загальна гістологія та ембріологія риб»**

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (напрямок підготовки), освітньо-науковий рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	вечірня форма навчання
Кількість кредитів – 8,0	Галузь знань - 20 Аграрні науки та продовольство	Дисципліна вільного вибору	
Змістових частин – 1	Спеціальність: 207 «Водні біоресурси та аквакультура»	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 240		2-й	2-й
		Семестр	
		4-й	4-й
		Лекції	
		20 год.	20 год.
		Практичні	
		28 год.	28 год.
		Індивідуальні	
		96 год.	96 год.
		Самостійна робота	
		96 год.	96 год.
		Вид контролю: Залік	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5 самостійної роботи студента - 10	Освітньо-науковий рівень: третій кваліфікація - «Доктор філософії»		

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

- для денної форми навчання – 0,25
- для вечірньої форми навчання – 0,25

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни: «Загальна гістологія та ембріологія риб» - є дисципліною вільного вибору, метою якої є вивчення морфо-функціональних особливостей певних тканин та органів водних організмів, їх ембріогенезу та філогенетичних зв'язків, які лежать в основі життєдіяльності і закономірності, яким вони підлягають.

Завдання дисципліни:

Основним завданням вивчення дисципліни «Загальна гістологія та ембріологія риб» є: ознайомлення майбутніх фахівців іхтіологів-рибоводів з особливостями будови тканин та органів водних організмів; засобами

цілеспрямованого керування процесами їх життєдіяльності з метою підвищення продуктивності водних об'єктів.

Після вивчення дисципліни здобувач третього освітньо-наукового рівня повинен:

знати:

- будову тканин та клітин водних організмів;
- етапи їх розвитку в період ембріогенезу.

вміти:

- визначати розпізнавати за будовою різні типи тканин та органів водних організмів.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач:

Поглиблене вивчення тканин, клітин, будови окремих органів, їх систем та апаратів у риб. Оволодіння знаннями загальних закономірностей будови тіла рибоподібних та риб та пізнання закономірностей будови і функції організму риб та ссавців на клітинному, тканинному і органному рівнях структурної організації.

Програмні результати навчання: *Знання* історії розвитку гістології і ембріології в зв'язку з розвитком мікроскопічних досліджень, загальної характеристики методів досліджень у гістології та ембріології, *вміння* визначати на живих рибах стан і розвиток шкіряного покриву та його похідних, відбирати і зафіксувати матеріал для гістологічних досліджень та розпізнавати складові частини клітин на цитологічних препаратах і електроннограмах

Знання та розуміння реакції на клітинному рівні в організмі риб на зовнішні подразники, особливості мікро- і ультрамікроструктури та функції соматичних і статевих клітин, мікроструктуру і функції тканин та органів, ембріогенез риб та ссавців і стадії їх розвитку, *вміння та навички* визначати на гістопрепаратах типи тканин, органи, морфофункціональні одиниці та стадії розвитку риб і ссавців.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістова частина 1. Загальна гістологія та ембріологія риб

Тема 1. Вступ. Рівні організації тваринного організму (молекулярний, клітинний, тканинний, органний, системний, організменний).

Загальна будова і хімічний склад клітин. Характеристика клітин прокариотів, еукариотів, соматичних і статевих клітин.

Тема 2. Будова и функції клітинних органел.

Загальна будова та функції клітинних органел. Структура клітини: плазматична мембрана, цитоплазма, ендоплазматична сітка, комплекс Гольджі, лізосоми, мітохондрії, рибосоми. Спадковий матеріал. Процеси життєдіяльності клітин.

Тема 3. Клітинний цикл.

Мітоз. Мейоз. Диференціювання клітин. Статеве розмноження. Характеристика і формування статевих клітин. Запліднення, характеристика зиготи.

Тема 4. Види дроблення.

Утворення бластули, гастрული, зародкових листків. Закладання основних органів.

Тема 5. Поняття про тканини.

Класифікація тваринних тканин. Характеристика і огляд видів сполучної тканини.

Тема 6. Епітеліальна тканина. М'язова тканина. Нервова тканина. Нервова система. Серцево - судинна система.

Тема 7. Морфофункціональна характеристика шкіри.

Мікроструктура шкіри, луски, бокової лінії. Хромофори, отруйні та люмінесцентні органи, ргові утворення.

Тема 8. Травна система.

Мікроструктура зубів та відділів травного тракту. Морфофункціональна характеристика печінки та підшлункової залоз.

Тема 9. Сечовидільна система. Дихальна система.

Морфофункціональна характеристика нирок, сечоводу, сечового міхура. Мікробудова зябр. Водні, повітряні і додаткові органи дихання.

Тема 10. Морфофункціональна характеристика статевих органів риб.

Відтворювальна система самок. Відтворювальна система савців. Морфофункціональна характеристика залоз внутрішньої секреції.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових частин і тем	Кількість годин											
	денна форма						вечірня форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд.	с.р.
Змістова частина 1. Загальна гістологія та ембріологія риб												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Вступ. Рівні організації тваринного організму (молекулярний,	12	2			6	6	12	2			6	6

клітинний, тканинний, органний, системний, організменний).												
Тема 2. Будова и функції клітинних органел.	22	2	2		9	9	22	2	2		9	9
Тема 3. Клітинний цикл.	24	2	4		9	9	24	2	4		9	9
Тема 4. Види дроблення.	24	2	4		9	9	24	2	4		9	9
Тема 5. Поняття про тканини.	24	2	4		9	9	24	2	4		9	9
Тема 6. Епітеліальна тканина. М'язова тканина. Нервова тканина. Нервова система. Серцево - судинна система.	24	2	4		9	9	24	2	4		9	9
Тема 7. Морфофункціональна характеристика шкіри.	24	2	4		9	9	24	2	4		9	9
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 8. Травна система.	22	2	2		9	9	22	2	2		9	9
Тема 9. Сечовидільна система. Дихальна система.	22	2	2		9	9	22	2	2		9	9
Тема 10. Морфофункціональна характеристика статевих органів риб.	40	2	2		18	18	40	2	2		18	18
Разом за змістовою частиною 1	240	20	28		96	96	240	20	28		96	96
Усього годин	240	20	28		96	96		20	28		96	96

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ. Рівні організації тваринного організму (молекулярний, клітинний, тканинний, органний, системний, організменний).	2
2	Тема 2. Будова и функції клітинних органел.	2
3	Тема 3. Клітинний цикл.	2
4	Тема 4. Види дроблення.	2
5	Тема 5. Поняття про тканини.	2
6	Тема 6. Епітеліальна тканина. М'язова тканина. Нервова тканина. Нервова система. Серцево - судинна система.	2
7	Тема 7. Морфофункціональна характеристика шкіри.	2
8	Тема 8. Травна система.	2
9	Тема 9. Сечовидільна система. Дихальна система.	2
10	Тема 10. Морфофункціональна характеристика статевих органів риб.	2
	Разом	20

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Гістологічні методи дослідження.	2
2	Загальна будова клітин прокариотів та еукаріотів.	4
3	Будова і функції клітинних органел. Загальна організація тваринної та рослинної клітини.	2
4	Клітинний цикл. Статеві клітини.	4
5	Запліднення. Розвиток зародка. Статеві органи риб.	4
6	Епітеліальна та м'язова тканини.	4
7	Нервова та сполучна тканини	4
8	Травна система.	2
9	Шкіра та її похідні.	2
	Разом	28

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Розвиток морфологічних наук і вклад видатних вчених.	6
2	Будова та функції клітинних органел.	9
3	Клітинний цикл. Мітоз, амітоз, мейоз. Сперматогенез, овогенез. Види запліднення.	9
4	Закладка зародкових листків та органів.	9
5	Стадії ембріогенезу риб.	9
6	Клітинний склад нервової системи. Будова аналізаторів.	9
7	Лімфатична система. Поняття імуногенезу, імунного захисту. Провідна система серця. Структура та функції.	9
8	Залози внутрішньої секреції.	9
9	Загальна будова та хімічний склад клітин, клітинних органів, тканин.	9
10	Мікроструктура, функції шкіри, її похідних.	9
11	Секреторні клітини і залози травної системи. Функції різних відділів травної системи.	9
	Разом	96

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання виконуються за представленими темами та оформлюються у вигляді реферату.

1. Поняття про гістологію як науку;
2. Методи анатомічного дослідження риб;

3. Основні анатомічні поняття;
4. Апарати, системи органів і групи систем органів риб;
5. Площини і напрямки в тілі тварин;
6. Препарування кісток осьового скелета та їх з'єднання;
7. Препарування кісток периферичного скелета та його з'єднання;
8. Виготовлення учбових анатомічних препаратів кісток черепа риб, непарних плавців риб;
9. Особливості кісткової системи риб;
10. Вивчити будову і топографію фасцій;
11. Особливості м'язової системи у риб;
12. Особливості будови шкіри риб;
13. Фізико-хімічні властивості живої речовини;
14. Неклітинні структури організму, їх походження, характеристика і значення;
15. Кров, як сполучна тканина;
16. Склад, будова і функції провідної системи серця;
17. Морфофункціональні особливості органів кровотворення та імуногенезу риб.

9. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Загальна гістологія та ембріологія риб» використовуються такі методи навчання:

індуктивний (пояснювально-ілюстративне навчання з наведенням конкретних прикладів із застосуванням наочності);

дедукція, індукція, традукція (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, конкретизації).

інформаційно-ілюстративний метод – проведення лекцій із застосуванням таблиць і мультимедійних засобів;

дослідницький метод – видача індивідуально-дослідних завдань, допомога та перевірка їх виконання.

Програмою підготовки за дисципліною «Загальна гістологія та ембріологія риб» передбачено проведення співбесід на практичних заняттях за матеріалами, що висвітлюються в лекціях. Рекомендується вивчення окремих питань шляхом проведення самостійних досліджень і висвітлювання їх результатів у встановленому порядку.

10. Методи контролю і самоконтроль в навчанні

Використовуються методоти в основі яких лежить контрольно-регулювальна функція. Це означає, що контроль не повинен відокремлюватися від навчального процесу, а бути компонентом, який виконує навчальні, виховні, розвиваючі, спонукаючі функції. В роботі використовуються: метод усного контролю; метод письмового контролю:

- оцінка за здачу тем;
- підсумкова оцінка (залік).

11. Розподіл балів, які отримують здобувачі третього освітньо-наукового рівня

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістова частина 1											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		100
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	40	

T1, T2 ... T9 – теми змістових частин.

Схеми оцінювання ДВНЗ «ХДАУ»

Національна диференційована шкала

Оцінка	Мін. рівень досягнень	Макс. рівень досягнень
Відмінно/Excellent	90	100
Добре /Good	74	89
Задовільно/Satisfactory	60	73
Незадовільно/Fail	0	59

Національна недиференційована шкала

Зараховано/Passed	60	100
Не зараховано/Fail	0	59

Шкала ECTS

A	90	100
B	82	89
C	74	81
D	64	73
E	60	63
Fx	35	59
F	1	34

Шкала ECTS недиференційована шкала

P	60	100
F	0	59

12. Методичне забезпечення

- ілюстративні матеріали;
- нормативно-довідкова література;
- готові гістологічні препарати;
- навчальні посібники і підручники з дисципліни;
- словники-довідники основних термінів дисципліни;
- перелік рекомендованої літератури для вивчення дисципліни;
- Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment);
- лабораторне обладнання.

13. Рекомендована література

Базова

1. Общая гистология и эмбриология рыб : учебник / М.Л. Калайда – СПб.: Проспект науки, 2011. – 144 с.

Допоміжна

1. Правдин И.Ф. Руководство по изучению рыб – М. :Пищевая Промышленность.- 1969.- 187с.
1. Кауфман З.С. Эмбриология рыб. – М.; «Агропромиздат», 1990. – 271с.

14. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
2. Український біохімічний журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.ukrbiochemjournal.org/>.
3. Наукова бібліотека ХДАУ <http://www.ksau.ks.ua:8087/jirbis2/>